

**TA'LIM VA TARBIYA JARAYONIDA DIDAKTIK
VOSITALARDAN FOYDALANISHNING DOLZARB VAZIFALARI**

Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti

Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi o'qituvchisi

Xo'jayeva Sayramxon Maksudovna

sayramxon@gmail.com

Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti

Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi o'qituvchisi

Lapasova Go'zal Unarboy qizi

gozallapasova28@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim tizimida didaktik vositalarning o'рни, ularning o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishdagi ahamiyati, zamonaviy ta'lim jarayoniga tatbiq etish imkoniyatlari tahlil etilgan. Shuningdek, o'qituvchilarning pedagogik mahoratini oshirishda didaktik vositalardan foydalanishning zamonaviy yondashuvlari, raqamli texnologiyalar bilan integratsiyasi ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, didaktik vosita, raqamli texnologiya, interfaol metod, zamonaviy ta'lim, o'quvchi faolligi, pedagogik innovatsiya.

Аннотация. В данной статье анализируется роль дидактических средств в системе начального образования, их значение для всестороннего развития личности учащегося, возможности их применения в современном образовательном процессе. Освещаются также современные подходы к использованию дидактических средств в

повышении педагогического мастерства педагогов, интеграция с цифровыми технологиями.

Ключевые слова: начальное образование, дидактический инструмент, цифровые технологии, интерактивный метод, современное образование, активность учащихся, педагогические инновации.

Annotation. This article analyzes the role of didactic tools in the primary education system, their importance in the comprehensive development of the student's personality, the possibilities of their application to the modern educational process. Also covered are modern approaches to the use of didactic tools in improving the pedagogical skills of teachers, integration with digital technologies.

Keywords: primary education, didactic tool, digital technology, interactive method, modern education, student activity, pedagogical innovation.

Kirish

XXI asrda ta'lim tizimi jadal sur'atlarda o'zgarib, yangi innovatsion texnologiyalar asosida rivojlanmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi kelajak avlodni intellektual, ma'naviy va ijtimoiy jihatdan shakllantirishning asosiy poydevorini yaratadi. Shu sababli, zamonaviy boshlang'ich ta'limda o'qituvchining asosiy vazifasi nafaqat bilim berish, balki o'quvchining shaxs sifatida kamol topishiga yordam beruvchi didaktik sharoitni tashkil etishdan iboratdir. Ta'lim jarayonining samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining didaktik vositalardan oqilona va maqsadga muvofiq foydalanishiga bog'liq. Bugungi kunda didaktik vositalar nafaqat darsni ko'rgazmali qilish, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlashi, mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda ham muhim o'rin tutadi. Boshlang'ich ta'limning zamonaviy tendensiyalari zamonaviy boshlang'ich ta'limning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

• **Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim** — har bir o‘quvchining individual qobiliyatlari, o‘zlashtirish sur‘ati va qiziqishlariga mos yondashuvni ta’minlash.

• **Raqamli texnologiyalarni integratsiyalash** — dars jarayoniga elektron darsliklar, interaktiv taqdimotlar, onlayn o‘yinlar va mobil ilovalarni kiritish.

• **Kreativ fikrlashni rivojlantirish** — o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga, yangi g‘oyalar ishlab chiqishga undovchi interfaol metodlarni qo‘llash.

• **Hamkorlikda o‘qitish** — kichik guruhlar, juftliklarda ishlash orqali ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish.

Bu tendensiyalar o‘quvchilarning faolligini oshirish, dars jarayonini qiziqarli va mazmunli qilish imkonini beradi.

Didaktik vositalarning mohiyati va turlari

Didaktik vositalar — bu o‘quvchilarga bilim, ko‘nikma va malakalarni samarali yetkazish, o‘quv jarayonini ko‘rgazmali va interaktiv qilish uchun mo‘ljallangan usul va vositalar majmuidir. Ular quyidagi guruhlariga ajratiladi: Ko‘rgazmali vositalar – rasmlar, jadvallar, maketlar, modelllar, diafilm, videoroliklar. Texnik vositalar – kompyuter, interaktiv doska, proyektor, planshet va boshqalar. Matnli vositalar – darsliklar, o‘quv qo‘llanmalar, ish daftarlar. Raqamli vositalar – elektron darsliklar, animatsiyalar, ta’limiy platformalar (LearningApps, Kahoot, Quizizz va boshqalar).

Mazkur vositalar o‘quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiradi, diqqatini jamlaydi hamda darsni yanada samarali o‘tishga yordam beradi. Ta’lim va tarbiya jarayonida didaktik vositalardan foydalanishning dolzarb vazifalari, bugungi kunda o‘qituvchilar oldida quyidagi dolzarb vazifalar turibdi: Dars jarayonida zamonaviy texnologiyalarga asoslangan didaktik vositalardan foydalanish; har bir fan bo‘yicha interfaol metodlar bilan uyg‘unlikda qo‘llash; o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, izlanish, tahlil qilish malakasini rivojlantirish; tarbiya jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan didaktik materiallar tayyorlash; raqamli madaniyatni

shakllantirish. Masalan, “O‘qish savodxonligi” darslarida audiokitoblar, qisqa videoroliklar, interaktiv o‘yinlar o‘quvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirishda samarali natija beradi. Matematika darslarida esa vizual vositalar — geometrik shakllar, grafik animatsiyalar, onlayn testlar o‘quvchilarning abstrakt fikrlash qobiliyatini kuchaytiradi. Didaktik vositalardan foydalanishning pedagogik samarasi, Didaktik vositalardan samarali foydalanish quyidagi natijalarga olib keladi: o‘quvchilarda darsga qiziqish ortadi; ta’lim jarayoni jonlanadi, tushunish osonlashadi; mantiqiy fikrlash, muammoli vaziyatni hal qilish malakasi shakllanadi; dars sifati oshadi, o‘qituvchining mehnati yengillashadi; o‘quvchilarning kommunikativ va kreativ kompetensiyalari rivojlanadi.

Shuningdek, didaktik vositalar o‘quvchilarning mustaqil ishlashiga sharoit yaratadi, chunki ular o‘z qobiliyatlarini sinab ko‘rish, izlanish, topqirlik qilish imkoniga ega bo‘ladilar. Zamonaviy o‘qituvchining roli va kompetensiyalari. Boshlang‘ich ta’limda o‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki ta’lim jarayonining boshqaruvchisi, innovator va ijodkor sifatida faoliyat yuritadi. U quyidagi kompetensiyalarga ega bo‘lishi zarur:

- pedagogik-psixologik bilimlarni chuqur egallagan;
- axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalana oladigan;
- didaktik vositalarni loyihalash va ishlab chiqish ko‘nikmalariga ega;
- milliy va global qadriyatlarga tayanib tarbiya beradigan.

Bunday o‘qituvchi darsni faqat bilim berish emas, balki o‘quvchini o‘qishga, izlanishga va ijtimoiy faol bo‘lishga undaydigan jarayon sifatida tashkil etadi. Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘qituvchi shaxsining o‘rni va mas’uliyati tobora ortib bormoqda. Boshlang‘ich ta’limda pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, psixolog, tashkilotchi va innovator sifatida faoliyat yuritadi. Shu sababli, u duch keladigan muammolar ham ko‘p qirrali va murakkabdir. Bugungi kunda ta’lim-tarbiya jarayonida o‘qituvchilar duch

kelayotgan asosiy muammolar quyidagilardir: Ba’zi o‘quvchilarda o‘qishga bo‘lgan qiziqish past, bu esa o‘qituvchidan qo‘shimcha pedagogik yondashuvni talab etadi. Ayniqsa, yoshi katta pedagoglar raqamli texnologiyalardan foydalanishda qiyinchiliklarga duch keladilar. O‘quvchining rivojlanishida oila muhitining ta’siri kuchli bo‘lsa-da, ayrim hollarda o‘qituvchi va ota-ona o‘rtasidagi hamkorlik yetarli emas. Bu o‘qituvchining ijodkorlik bilan ishlashiga to‘sqinlik qiladi. Har bir o‘quvchining qobiliyat darajasi turlicha bo‘lgani sababli, darsni hamma uchun bir xil samarali tashkil etish oson emas. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi amaliy yechimlar tavsiya etiladi: “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Bahs-munozara”, “Insert” kabi metodlar o‘quvchilarda faollik va mustaqil fikrlashni kuchaytiradi. O‘qituvchilarning AKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) bo‘yicha malakasini oshirish orqali darslarni interaktiv shaklda tashkil etish mumkin. Sinf yig‘ilishlari, onlayn muloqot platformalari orqali muntazam aloqada bo‘lish o‘quvchining tarbiyasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Darsni faqat nazariy emas, amaliy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashtirish o‘quvchilarning zerikishining oldini oladi. Har bir o‘quvchining ruhiy holatini hisobga olish, ijobiy motivatsiya berish orqali ta’lim sifati yaxshilanadi. Zamonaviy o‘qituvchi doimiy o‘z ustida ishlashi zarur. O‘z-o‘zini rivojlantirish quyidagilar orqali amalga oshiriladi:

- malaka oshirish kurslari va seminar-treninglarda ishtirok etish;
- xorijiy tajribalarni o‘rganish va amaliyotga tatbiq etish;
- kasbiy refleksiya, ya’ni o‘z faoliyatini tahlil qilish va xulosalar chiqarish;
- yangi didaktik materiallar va interaktiv o‘yinlarni ishlab chiqish.

Bunday yondashuv o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasini oshiradi, ta’lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etishga imkon yaratadi

Xulosa

Boshlang‘ich ta’limda didaktik vositalardan foydalanish — bu shunchaki yordamchi usul emas, balki ta’lim-tarbiya jarayonining ajralmas qismi

hisoblanadi. Ular o‘quvchilarning bilish faolligini oshiradi, zamonaviy fikrlashni shakllantiradi hamda ta’lim sifatini yuqori bosqichga olib chiqadi.

Zamonaviy boshlang‘ich ta’lim tizimi didaktik vositalar, raqamli resurslar va innovatsion metodlar uyg‘unligida rivojlanishi lozim. Shundagina yosh avlodning ijodkor, mustaqil fikrlovchi va raqamli madaniyatga ega shaxs sifatida kamol topishiga zamin yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch”. – T.: Ma’naviyat, 2008.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – T.: 2020.
3. Mirziyoyev Sh.M. “Yangi O‘zbekiston maktabi” konsepsiyasi. – T.: 2021.
4. To‘raqulova G., Xolboyeva N. “Boshlang‘ich ta’limda zamonaviy texnologiyalar”. – T.: Fan va texnologiya, 2019.
5. www.ziynet.uz
6. www.edu.uz